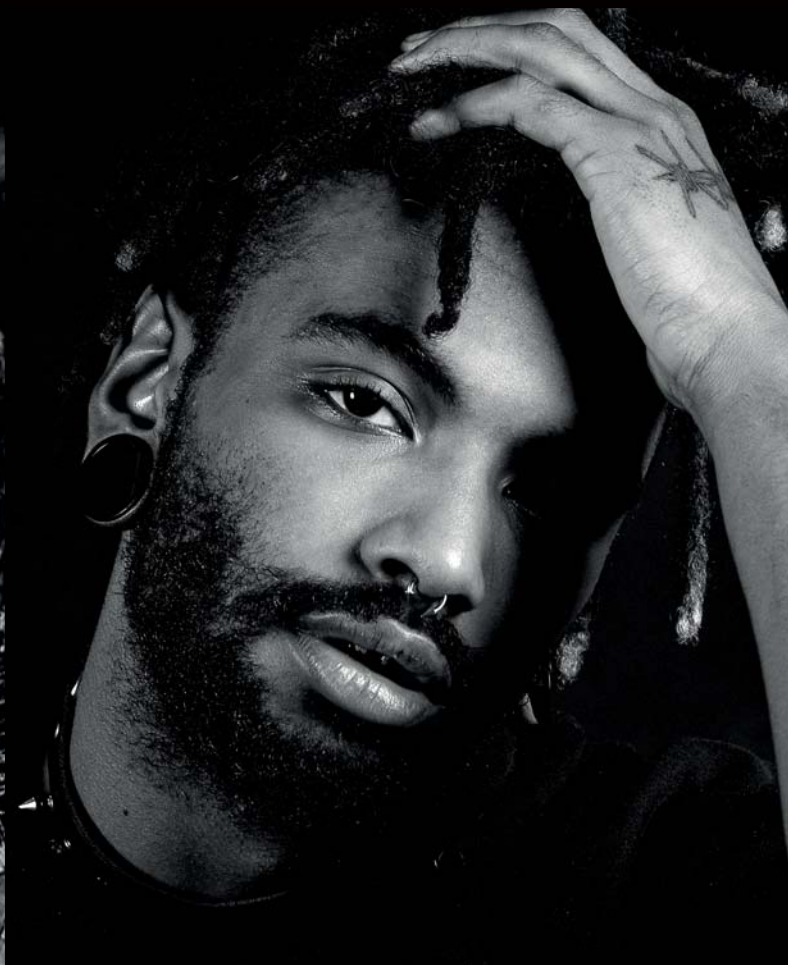

SERRA

D'OR

721

GENER 2020 • 6,10 €

BENVINGUTS ANYS VINT!

Entrevista a Joan-Lluís Lluís
Anna Ballbona

2020: efemèrides, aniversaris
i commemoracions

Joan Josep Isern

«Let's take back control:

Quo vadis Europa?»

Xavier Domènech

Victor Papanek. El
dissenyador del món real

David H. Falagán

«Arxipèlag Gulag»: mirades
enfrent del límit

Fèlix Edo Tena

En el centenari de Boris Vian

Miquel Pujadó

Agrupación Señor Serrano,
radical lliure del nostre teatre

Enric Ciurans

El riure de la «showwoman»

Margot Mur

Panorames de literatura

religiosa i de poesia

F. Torralba i M.-Ll. Muntané

Un itinerari pel silenci

per Pere Guixà

Alain Corbin

Història del silenci. Del Renaixement als nostres dies

Traducció de Mireia Ibáñez Cid
Fragmenta, Barcelona, 2019.

En el passat, Occident asaboria les profunditats i els matisos del silenci. L'absència de sons es considerava la condició per al recolliment, per a l'escolta d'un mateix, per a la meditació, per a la divagació, per a la creació; i, per damunt de tot, es tenia aleshores més clar que el silenci era el lloc interior d'on brollava la paraula. Els individus del passat, en efecte, experimentaven millor el silenci, potser fins i tot sense ser-ne del tot conscients. El soroll que avui

campa pertot, no pas més alt que el que va estendre's arreu d'Occident des de mitjan segle XIX, impedeix sentir aquesta paraula interior que assossega i fertilitza. D'aquesta manera, avui, l'estructura de l'individu s'ha vist modificada, i sembla que no hi ha marxa enrere en aquest procés, a banda d'uns quants individus conspicus que encara s'emmirallen en el llegat del silenciament: alguns escriptors i altres artistes, adeptes nouvinguts a la meditació, dones i homes retirats en monestirs, alguns visitants de tombes i, sobretot, enamorats que es miren i callen, autèntics intuïtius d'una necessitat íntima d'expressar-se en la contemplació.

Tots, en un grau més o menys alt de recolliment al llarg del dia, són deutors del que ens explica l'historiador Alain Corbin (Lonlay-l'Abbaye, 1936) en aquest recorregut modern pel silenci, des del segle XVI fins als nostres dies. L'autor ha rastreat en un munt d'autors de la història cultural per parlar-nos d'aquest concepte. Encara que les referències a la història espiritual i religiosa són constants, la matriu del llibre l'ocupen escriptors i pintors, sobretot aquells que es mouen en territoris dels marges de l'espiritualitat. Hi ha uns quants noms que apareixen constantment: H.D. Thoreau, Maeterlinck, Huysmans, Valéry, Rembrandt o Hopper.

Corbin ens parla dels espais propicis del silenci i la intimitat: sales d'estar, habitacions, cel·les... Apunts com les estances quotidianes de

Proust i Kafka (l'una amb parets de suro, l'altra amb la finestra oberta a la matinada...) es combinen amb citacions d'obres de Bernanos, Gracq, Mauriac, Claudel... Són els autors francesos els qui coneix bé Corbin i els qui vertebraven majoritàriament el llibre, la qual cosa és una invitació, potser, al nostre lector perquè imagini quin seria el llibre del silenci en què podrien concórrer autors propis. No hi faltarien fragments de Lull i Verdaguer, Ruyra i Pla i Pujols, Espriu, Bonet, Sales, Gaziol... si bé aquesta seria l'antologia més recurrent, ja que el compendi de Corbin també inventaria aquells noms que no associem del tot amb l'art de callar o el recolliment: Balzac, Zola, Verne, Camus...

Els silencis de la natura ocupen un espai vast. Thoreau és, sens dubte, qui ha analitzat amb més zel el vincle que uneix el silenci amb els boscos o el camp. El desert també és un espai privilegiat en aquesta recerca. I el mar, la muntanya, les ruïnes... Robert Walser, Whitman i Chateaubriand revelen en els seus textos espais de sentiment i elevació.

El capítol dedicat a les recerques del silenci és també una impugnació dels desitjos de parlar, un dic de contenció a la paraula oral. És cap al segle XVII quan el món comença a allunyar-se del silenci. L'exploració de Corbin va més enllà de l'esfera religiosa, l'experiència mística i l'escolta de Déu. «És en el silenci que l'experiència es fa transcendent», ens diu Maeterlinck, «en

què el món visible resta radicalment misteriós [...]. Només parlem en els moments que no vivim. La vida veritable, l'única que deixa alguna marca, és feta només de silenci [...]. I és per mor del seu fosc poder que el silenci ens inspira una por tan profunda [...]. Sabem suportar amb rigor el silenci isolat, el nostre propi silenci, però el silenci de molts, el silenci multiplicat i, sobretot, el silenci d'una multitud imposa una càrrega sobrenatural que pesa fins i tot inexplicablement sobre les ànimes més predisposades. Per aquest motiu destinem una gran part de la nostra vida a cercar els llocs on no regna el silenci. En el moment que dos o tres homes es troben, només poden pensar a fer esvaïr aquest enemic invisible. Tot el que diem als altres ha germinat en aquest país mut que no ens abandona.»

«Només cal parlar com si dictéssim el nostre testament», hi afegeix Gracián amb severitat. I en una línia més immersa en el segle i obscura, La Rochefoucauld indicava: «El si-

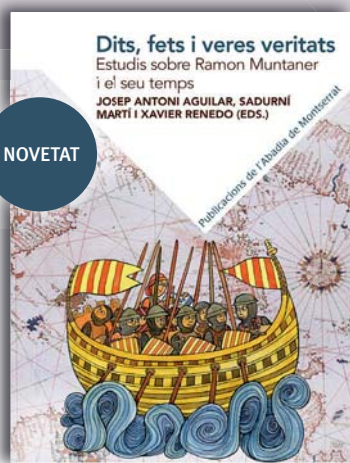
lenci és l'opció més segura per als qui no es refien d'ells mateixos.» «Qui calla, consent», els minuts de silenci, les lleis del silenci... la cultura popular és plena de significats que al·ludeixen al concepte. L'embruixament dels enamorats, concomitant amb el silenci, és un dels aspectes més eloqüents del llibre. «Només el silenci ens permet contemplar l'altre», diu Pascal Quignard. Però el silenci, com a testimoni deliciós de la profunditat de l'amor, també és símptoma de la seva destrucció. Bona part de l'obra de Hopper o la novel·la *El gat*, de Simenon, en són bons exemples.

Corbin explora fins al moll de l'os d'on sorgeix l'aposta pel so i la fressa en les nostres societats. El silenci de Déu, tema de debat al llarg dels temps, n'és una causa. Els ortodoxos no l'han considerat tan angioxant com els catòlics. D'aquesta angoixa neix la voluntat o el gest inconscient dels homes de defugir el silenci i la interioritat, tal com indicava Maeterlinck, a fi d'op-

tar pel brogit i la logorrea. Allò que pot derivar en un silenci individual, en una intensa recerca interior, col·lectivament acaba cristal·litzant en el soroll.

El silenci també ofusca perquè pot ser sinònim de la mort, que alguns autors han anomenat el segon silenci, no necessàriament negatiu. Si abans del món com el coneixem hi havia el silenci, hi havia la retracció i l'expansió de l'univers, el llibre acaba amb la suposició de l'aniquilació del planeta i el silenci humanament tràgic que se n'esdevindrà.

Notem la subjectivitat de Corbin per espigolar dels seus autors i llibres estimats, que formen una corrua de citacions de vegades una mica arbitràries, però no pot ser d'una altra manera, ja que la matèria d'estudi és incalculable. En tot cas, l'assaig ens convida a atresorar un cúmul de reflexions per girar els ulls cap endins, a la cerca d'una transcendència radical. I tot això es fa amb coneixement i estil i elegància en aquest llibre breu, lúcid.

TEXTOS I ESTUDIS DE CULTURA CATALANA

Dits, fets i veres veritats Estudis sobre Ramon Muntaner i el seu temps

J.A. Aguilar, S. Martí i X. Renedo (eds.)

Volum dedicat a la figura de Ramon Muntaner per commemorar els set-cents cinquanta i tants anys del seu naixement i a ben pocs anys del set-cents aniversari de l'inici de la redacció de la *Crònica*.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat · Ausiàs Marc, 92-98 int. · 93 245 03 03 · pamsa@pamsa.cat · www.pamsa.cat